

Votavová Sumelidisová, Nicole

Poválečná poezie

In: Votavová Sumelidisová, Nicole. *Antologie řecké literatury 20. století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 110-116

ISBN 978-80-210-7301-2; ISBN 978-80-210-7304-3 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131536>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

7. POVÁLEČNÁ POEZIE

7.1. První poválečná generace (generace porážky)

Básníkům, kteří začínají publikovat za 2. sv. války, chybí optimismus a víra v život charakteristické pro meziválečnou generaci, tedy pro generaci, která překonala *karyotakismus*. Válečná generace poznala porážku, okupaci, občanskou válku. Násilí a válečná traumata se významnou měrou odrazilily v jejím díle, plném obrazů smrti a utrpení. Básník přiznává svou nemohoucnost tváří v tvář událostem, hodnota a postavení umění jsou zpochybněny.

Po druhé světové válce řečtí básníci navazují na vlnu meziválečného modernismu, poprvé mu však dodávají výrazný společenskopolitický rozměr. Autoři jsou charakterizováni jako „poražená“ a „ztracená“ generace (první a druhá poválečná generace), nevyniká mezi nimi jedna nebo dvě vůdčí osobnosti, které by se staly jejími hlavními představiteli, jak tomu bylo dříve v případě Odyssease Elytise nebo Jorgose Seferise, ale tvoří rovnocennou skupinu autorů se stejnými traumatickými zkušenostmi a s podobnou vizí budoucnosti.

7.1.1. Neosurrealisté

Pováleční surrealisté navazovali na meziválečnou tvorbu Embirikose a Engonopulose, ale velkou inspirací pro ně byl také básník **Nikos Gatsos** (Νίκος Γκάτσος, 1911–1922), autor jediné básnické skladby *Amorgos* (Αμοργός, 1943). Gatsos svou báseň publikoval za okupace a na tragické události této doby také reaguje. Řeckému prostředí úspěšně přizpůsobil metodu F. G. Lorcy: spojil surrealistické metody s lidovou písní, ve které také často nacházíme obrazy neodpovídající konvenční logice. Absurdní prvky jsou pak spojeny s hrůznými zážitky války. *Amorgos* je napsána jazykem, který čerpá z tradičního venkovského prostředí, pouze jedna část je v katharevuse. Skladba je zajímavá i po formální stránce, Gatsos propojil volný verš, patnáctislabičný jamb i prózu.

Αμοργός

*Κακοί μάρτυρες ανθρώποισιν οφθαλμοί
και ώτα βαρβάρους ψυχάς εχόντων.
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ*

Με την πατρίδα τους δεμένη στα πανιά και τα κουπιά στον άνεμο κρεμασμένα
Οι ναυαγοί κοιμήθηκαν ήμεροι σαν αγρίμια νεκρά μέσα στον σφουγγαριών τα σεντόνια
Αλλά τα μάτια των φυκιών είναι στραμμένα στη θάλασσα

Μήπως τους ξαναφέρει ο νοτιάς με τα φρεσκοβαμένα λατίνια
 Κι ένας χαμένος ελέφαντας αξίζει πάντοτε πιο πολύ από δυο στήθια κοριτσιού που
 σαλεύουν
 Μόνο ν' ανάψουνε στα βουνά οι στέγες των ερημοκκλησιών με το μεράκι του
 αποσπερίτη
 Να κυματίσουνε τα πουλιά στις λεμονιάς τα κατάρτια
 Με της καινούργιας περπατησιάς το σταθερό άσπρο φύσημα
 Και τότε θά 'ρθουν αέριδες σώματα κύκνων που μείνανε άσπιλοι τρυφεροί και
 ακίνητοι
 Μεσ στους οδοστρωτήρες των μαγαζιών μέσα στων λαχανόκηπων τους κυκλώνες
 Όταν τα μάτια των γυναικών γίναν κάρβουνα κι έσπασαν οι καρδιές των καστανάδων
 Όταν ο θερισμός εσταμάτησε κι άρχισαν οι ελπίδες των γρύλων.

Γ' αυτό λοιπόν κι εσείς παλληκάρια μου με το κρασί τα φιλιά και τα φύλλα στο
 στόμα σας
 Θέλω να βγείτε γυμνοί στα ποτάμια
 Να τραγουδήστε τη Μπαρμπαριά όπως ο ξυλουργός κυνηγάει τους σκίνους
 Όπως περνάει η όχεντρα μες απ' τα περιβόλια των κριθαριών
 Με τα περήφανα μάτια της οργισμένα
 Κι όπως οι αστραπές αλωνίζουν τα νιάτα.

[...]

Στου πικραμένου την αυλή ήλιος δεν ανατέλλει
 Μόνο σκουλήκια βγαίνουνε να κοροϊδέψουν τ' άστρα
 Μόνο φυτρώνουν άλογα στις μυρμηγκοφωλιές
 Και νυχτερίδες τρων πουλιά και κατουράνε σπέρμα.

Στου πικραμένου την αυλή δε βασιλεύει η νύχτα
 Μόνο ξερνάν οι φυλλωσιές ένα ποτάμι δάκρυα
 Όταν περνάει ο διάβολος να καβαλήσει τα σκυλιά
 Και τα κοράκια κολυμπάν σ' ένα πηγάδι μ' αίμα.

Στου πικραμένου την αυλή το μάτι έχει στερέψει
 Έχει παγώσει το μυαλό κι έχει η καρδιά πετρώσει
 Κρέμονται σάρκες βατραχιών στα δόντια της αράχνης
 Σκούζουν ακρίδες νηστικές σε βρυκολάκων πόδια.

Στου πικραμένου την αυλή βγαίνει χορτάρι μαύρο
 Μόνο ένα βράδυ του Μαγιού πέρασε ένας αγέρας
 Ένα περπάτημα ελαφρύ σα σκίρτημα του κάμπου
 Ένα φιλί της θάλασσας της αφροστολισμένης.

Κι αν θα διψάσεις για νερό θα στίψουμε ένα σύννεφο
 Κι αν θα πεινάσεις για ψωμί θα σφάξουμε ένα αηδόνι
 Μόνο καρτέρει μια στιγμή ν' ανοίξει ο πικραπήγανος
 Ν' αστράψει ο μαύρος ουρανός να λουλουδίσει ο φλόμος.

Μα είταν αγέρας κι έφυγε κορδαλλός κι εχάθη
 Είταν του Μάη το πρόσωπο του φεγγαριού η ασπράδα
 Ένα περπάτημα ελαφρύ σα σκίρτημα του κάμπου
 Ένα φιλί της θάλασσας της αφροστολισμένης.

Ξύπνησε γάργαρα νερό από τη ρίζα του πεύκου να βρεις τα μάτια των σπουργιτιών και να τα ζωντανέψεις ποτίζοντας το χώμα με μυρωδιά βασιλικού και με σφυρίγματα σαύρας. Το ξέρω είσαι μια φλέβα γυμνή κάτω από το φοβερό βλέμμα του ανέμου είσαι μια σπίθα βουβή μέσα στο λαμπερό πλήθος των άστρων. Δε σε προσέχει κανείς κανείς δε σταματά ν' ακούσει την ανάσα σου μα συ με το βαρύ σου περπάτημα μες στην αγέρωχη φύση θα φτάσεις μια μέρα στα φύλλα της βερυκοκιάς θ' ανέβεις στα λυγερά κορμιά των μικρών σπάρτων και θα κυλήσεις από τα μάτια μιας αγαπητικής σαν εφηβικό φεγγάρι. Υπάρχει μια πέτρα αθάνατη που κάποτε περαστικός ένας ανθρώπινος άγγελος έγραψε τ' όνομά του επάνω της κι ένα τραγούδι που δεν το ξέρει ακόμα κανείς ούτε τα πιο τρελά παιδιά ούτε τα πιο σοφά τ' αηδόνια. Είναι κλεισμένη τώρα σε μια σπηλιά του βουνού Ντέβι μέσα στις λαγκαδιές και στα φαράγγια της πατρικής μου γης μα όταν ανοίξει κάποτε και τιναχτεί ενάντια στη φθορά και στο χρόνο αυτό το αγγελικό τραγούδι θα πάψει ξαφνικά η βροχή και θα στεγνώσουν οι λάσπες τα χιόνια θα λιώσουν στα βουνά θα κελαηδήσει ο άνεμος τα χελιδόνια θ' αναστηθούν οι λυγαριές θα ριγήσουν κι οι άνθρωποι με τα κρύα μάτια και τα χλωμά πρόσωπα όταν ακούσουν τις καμπάνες να χτυπάν μέσα στα ραγισμένα καμπαναριά μοναχές τους θα βρουν καπέλα γιορτινά να φορέσουν και φιόγκους φανταχτερούς να δέσουν στα παπούτσια τους. Γιατί τότε κανείς δε θ' αστειεύεται πια το αίμα των ρυακιών θα ξεχειλίσει τα ζώα θα κόψουν τα χαλινάρια τους στα παχιά το χόρτο θα πρασινίσει στους στάβλους στα κεραμείδια θα πεταχτούν ολόχλωρες παπαρούνες και μάηδες και σ' όλα τα σταυροδρόμια θ' ανάψουν κόκκινες φωτιές τα μεσάνυχτα. Τότε θα ρθούν σιγά-σιγά τα φοβισμένα κορίτσια για να πετάξουν το τελευταίο τους ρούχο στη φωτιά κι ολόγυμνα θα χορέψουν τριγύρω της όπως την εποχή ακριβώς που είμασταν κι εμείς νέοι κι άνοιγε ένα παράθυρο την αυγή για να φυτρώσει στο στήθος τους ένα φλογάτο γαρύφαλο. Παιδιά ίσως η μνήμη των προγόνων να είναι βαθύτερη παρηγοριά και πιο πολύτιμη συντροφιά από μια χούφτα ροδόσταμο και το μεθύσι της ομορφιάς τίποτε διαφορετικό από την κοιμισμένη τριανταφυλλιά του Ευρώτα. Καληνύχτα λοιπόν βλέπω σωρούς πεφτάστερα να σας λικνίζουν τα όνειρα μα εγώ κρατώ στα δάχτυλά μου τη μουσική για μια καλύτερη μέρα. Οι ταξιδιώτες των Ινδιών ξέρουνε περισσότερα να σας πουν απ' τους Βυζαντινούς χρονογράφους.

Ο άνθρωπος κατά τον ρουν της μυστηριώδους ζωής του
 Κατέλιπεν εις τους απογόνους του δείγματα πολλαπλά και αντάξια της αθανάτου καταγωγής του
 Όπως επίσης κατέλιπεν ίχνη των ερειπίων τού λυκαυγούς χιονοστιβάδας ουρανίων ερπετών χαρταετούς αδάμαντας και βλέμματα υακίνθων
 Εν μέσω αναστεναγμών δακρύων πείνης οιμωγών και τέφρας υπογείων φρεάτων.

Πόσο πολύ σε αγάπησα εγώ μονάχα το ξέρω
 Εγώ που κάποτε σ' άγγιξα με τα μάτια της πούλιας
 Και με τη χαιτή του φεγγαριού σ' αγκάλιασα και χορέψαμε μες στους καλοκαιριάτι-
 κους κάμπους
 Πάνω στη θερισμένη καλαμιά και φάγαμε μαζί το κομένο τριφύλλι
 Μαύρη μεγάλη θάλασσα με τόσα βότσαλα τριγύρω στο λαιμό τόσα χρωματιστά
 πετράδια στα μαλλιά σου.¹²⁰

[...]

Miltos Sachturis (Μίλτος Σαχτούρης, 1919–2005) začal publikovat během války. Jeho básně po vzoru Gatsosovy skladby *Amorgos* vytváří přízračný vnitřní svět pomocí spojení surrealistických metod zkoumajících podvědomí a tradičního světa řecké lidové písně.

Ο Ελεγκτής

Ένας μπαξές γεμάτος αίμα
 είν' ο ουρανός
 και λίγο χιόνι
 έσφιξα τα σκοινιά μου
 πρέπει και πάλι να ελέγξω
 τ' αστέρια
 εγώ
 κληρονόμος πουλιών
 πρέπει
 έστω και με σπασμένα φτερά
 να πετάω.

Η Σκηνή

Απάνω στο τραπέζι είχανε στήσει
 ένα κεφάλι από πηλό
 τους τοίχους τους είχαν στολίσει
 με λουλούδια
 απάνω στο κρεβάτι είχανε κόψει από χαρτί
 δυο σώματα ερωτικά
 στο πάτωμα τριγύριζαν φίδια
 και πεταλούδες
 ένας μεγάλος σκύλος φύλαγε
 στη γωνιά
 Σπάγγοι διασχίζαν το δωμάτιο απ' όλες
 τις πλευρές
 δε θά 'ταν φρόνιμο κανείς

120 GATSOS (1995): 7–10, 18–27.

να τους τραβήξει
 ένας από τους σπόγγους έσπρωχνε τα σώματα
 στον έρωτα
 Η δυστυχία απ' έξω
 έγδερνε τις πόρτες.¹²¹

7.1.2. Existencialisté

Charakteristickým námětem básní **Takise Sinopulose** (Τάκης Σινόπουλος, 1917–1981) je smrt, mrtvá krajina, obydlená jen přízraky básníkůvých přátel zabitých během světové a občanské války, které autor ztotožňuje s mytickými postavami. Elpénor, mladý Odysseův námořník, je symbolem ztracené poválečné generace. Sinopuloseova tvorba je věnována prostým, neznámým obětem války, které neměly příležitost stát se hrdiny. Následující báseň je ze sbírky *Přelom* (*Μεταίχιμο*, 1951).

Ελπήνωρ

Έλπήνωρ, πώς ήρθες
 ΟΜΗΡΟΣ

Τοπίο θανάτου. Η πετρωμένη θάλασσα τα μαύρα κυπαρίσσια
 το χαμηλό ακρογιάλι ρημαγμένο από τ' αλάτι και το φως
 τα κούφια βράχια ο αδυσώπητος ήλιος απάνω
 και μήτε κύλισμα νερού μήτε πουλιού φτερούγα
 μονάχα απέραντη αρυτίδωτη πηχτή σιγή.
 Ήταν κάποιος από τη συνοδεία που τον αντίκρισε
 όχι ο πιο γέροντας: Κοιτάχτε ο Ελπήνωρ πρέπει νάναι εκείνος.
 Εστρίψαμε τα μάτια γρήγορα. Παράξενο πώς θυμηθήκαμε
 αφού είχε η μνήμη ξεραθεί σαν ποταμιά το καλοκαίρι.
 Ήταν αυτός ο Ελπήνωρ πράγματι στα μαύρα κυπαρίσσια
 τυφλός από τον ήλιο και τους στοχασμούς
 σκαλίζοντας την άμμο μ' ακρωτηριασμένα δάχτυλα.
 Και τότε τον εφώναξα με μια χαρούμενη φωνή: Ελπήνωρα
 Ελπήνωρα πώς βρέθηκες ξάφνου σ' αυτή τη χώρα;
 είχες τελειώσει με το μαύρο σίδηρο μπηγμένο στα πλευρά
 τον περσινό χειμώνα κι είδαμε στα χείλη σου το αίμα πηχτό
 καθώς εστέγγωνε η καρδιά σου δίπλα στου σκαρμού το ξύλο.
 Μ' ένα κουπί σπασμένο σε φυτέψαμε στην άκρη του γιαλού
 ν' ακούς τ' ανέμου το μουρμούρισμα το ρόχθο της θαλάσσης.
 Τώρα πώς είσαι τόσο ζωντανός; πώς βρέθηκες σ' αυτή τη χώρα
 τυφλός από την πίκρα και τους στοχασμούς;

121 SACHUTRIS (1993): 138 a 86.

Δε γύρισε να ιδεί. Δεν άκουσε. Και τότε πάλι εφώναξα
βαθιά τρομάζοντας: Ελπήνορα πούχες λαγού μαλλί
για φυλαχτάρι κρεμασμένο στο λαιμό σου Ελπήνορα
χαμένη στις απέραντες παράγραφους της ιστορίας
εγώ σε κράζω και σα σπήλαιο αντιλαλούν τα στήθια μου
πώς ήρθες φίλε αλλοτινέ πώς μπόρεσες
να φτάσεις το κατάμαυρο καράβι που μας φέρνει
περιπλανώμενους νεκρούς κάτω απ' τον ήλιον αποκρίσου
αν η καρδιά σου επιθυμεί μαζί μας νάρθεις αποκρίσου.

Δε γύρισε να ιδεί. Δεν άκουσε. Ξανάδεσε η σιωπή τριγύρω.
Το φως σκάβοντας ακατάπαυστα βαθούλωνε τη γη.
Η θάλασσα τα κυπαρίσσια τ' ακρογιάλι πετρωμένα
σ' ακινησία θανατερή. Και μόνο αυτός ο Ελπήνωρ
που τον γυρεύαμε με τόση επιμονή μες στα παλιά χειρόγραφα
τυραννισμένος απ' την πίκρα της παντοτινής του μοναξιάς
με τον ήλιο να πέφτει στα κενά των στοχασμών του
σκαλίζοντας τυφλός την άμμο μ' ακρωτηριασμένα δάχτυλα
σαν όραμα έφευγε και χάνονταν αργά
στον αδειανό χωρίς φτερά χωρίς ηχώ γαλάζιο αιθέρα.¹²²

7.1.3. Πολιτική ποίηση

Manolis Anagnostakis (Μανώλης Αναγνωστάκης, 1925–2005) patří mezi politicky angažované levicové básníky. I oni zpracovávají téma smrti, ale tentokrát novým, bezprostředním způsobem. Básně stroje a realisticky podávají skutečné události. Pod všedním, bezprostředním tónem vyprávění zaznívá hluboká beznaděj, zoufalství charakteristické pro celou poválečnou generaci, nezávisle na politických nebo literárních tendencích. Básník se stává nevýznamnou postavou v konfrontaci s katastrofami doby, proti kterým je bezmocný, požadované politické či společenské změny není schopen uskutečnit.

Βάσει *Charis 1944* je z první autorovy sábrky *Epochy* (Εποχές, 1945), *Epilog* je ze sbírky *Cíl* (Στόχος), která vyšla v r. 1970 v protirežimním sborníku *Osmnáct textů* (Δεκαοχτώ κείμενα).

Χάρης 1944

Ήμασταν όλοι μαζί και ξεδιπλώναμε ακούραστα τις ώρες μας
Τραγουδούσαμε σιγά για τις μέρες που θα ῥχόντανε φορτωμένες πολύχρωμα οράματα
Αυτός τραγουδούσε, σωπαίναμε, η φωνή του ξυπνούσε μικρές πυρκαγιές
Χιλιάδες μικρές πυρκαγιές που πυρπολούσαν τη νιότη μας
Μερώνυχα έπαιζε το κρυφτό με το θάνατο σε κάθε γωνιά και σοκάκι
Λαχταρούσε ξεχνώντας το δικό του κορμί να χαρίσει στους άλλους μιαν Άνοιξη.

122 SINOPULOS (2008).

Ήμασταν όλοι μαζί μα θαρρείς πως αυτός ήταν όλοι.
 Μια μέρα μας σφύριξε κάποιος στ' αφτί: «Πέθανε ο Χάρης»
 «Σκοτώθηκε» ή κάτι τέτοιο. Λέξεις που τις ακούμε κάθε μέρα.
 Κανείς δεν τον είδε. Ήταν σούρουπο. Θα 'χε σφιγμένα τα χέρια όπωσ πάντα
 Στα μάτια του χαράχτηκεν άσβηστα η χαρά της καινούριας ζωής μας
 Μα όλα αυτά ήταν απλά κι ο καιρός είναι λίγος. Κανείς δεν προφταίνει.
 ...Δεν είμαστε όλοι μαζί. Δυο τρεις ξενιτεύτηκαν
 Τράβηξεν ο άλλος μακριά μ' ένα φέρισιμο άοριστο κι ο Χάρης σκοτώθηκε
 Φύγανε κι άλλοι, μας ήρθαν καινούριοι, γεμίσαν οι δρόμοι
 Το πλήθος ξεχνόεται αβάσταχτο, ανεμίζουνε πάλι σημαίες
 Μαστιγώνει ο αγέρας τα λάβαρα. Μεσ στο χάος κυματίζουν τραγούδια.
 Αν μεσ στις φωνές που τα βράδια τρυπώνε ανελέητα τα τείχη
 Ξεχώρισες μια: Είν' η δική του. Ανάβει μικρές πυρκαγιές
 Χιλιάδες μικρές πυρκαγιές που πυρπολούν την ατίθεση νιότη μας
 Είν' η δική του φωνή που βουίζει στο πλήθος τριγύρω σαν ήλιος
 Π' αγκαλιάζει τον κόσμο σαν ήλιος που σπαθίζει τις πίκρες σαν ήλιος
 Που μας δείχνει σαν ήλιος λαμπρός τις χρυσές πολιτείες
 Που ξανοίγονται μπρος μας λουσμένες στην Αλήθεια και στο αίθριο το φως.¹²³

Επίλογος

Οι στίχοι αυτοί μπορεί και νά 'ναι οι τελευταίοι
 Οι τελευταίοι στους τελευταίους που θα γραφτούν
 Γιατί οι μελλούμενοι ποιητές δε ζούνε πια
 Αυτοί που θα μιλούσανε πεθάναν όλοι νέοι
 Τα θλιβερά τραγούδια τους γενήκανε πουλιά
 Σε κάποιον άλλον ουρανό που λάμπει ξένος ήλιος
 Γενήκαν άγριοι ποταμοί και τρέχουνε στη θάλασσα
 Και τα νερά τους δεν μπορείς να ξεχωρίσεις
 Στα θλιβερά τραγούδια τους φύτρωσε ένας λωτός
 Να γεννηθούμε στο χυμό του εμείς πιο νέοι.¹²⁴

123 ANAGNOSTAKIS (1992): 37.

124 Ibidem: 176.